

Mottagare
Regionstyrelsen

Uppdrag. Arbetet kring demokrati och dialog med särskilt fokus på lokalt boende, barn och unga.

Förslag till beslut

- Informationen kring uppdraget om demokrati och dialog godkänns.
- Regiondirektören får i uppdrag att återrapportera uppdraget om demokrati och dialog under våren 2027.
- Regiondirektören får i uppdrag att fortsätta arbetet kring process för medborgardialog, inklusive uppdatering av Policy för medborgardialog.

Sammanfattning

I mål och budget 2026 finns detta uppdrag (RS § 426 Mål och budget 2026 – 2028, RS 2025/7): *Regiondirektören får i uppdrag att ta fram förslag på hur Region Gotland ska få ökad kraft i arbetet kring demokrati och dialog med särskilt fokus på lokalt boende, barn och unga. Uppdraget kan ta utgångspunkt i strukturer som finns och samverkan med civilsamhället uppmuntras. Vidare ska Policy för medborgardialog ses över för att få mer systematiska arbetssätt som leder till förändring för dem vi är till för. Uppdraget återrapporteras till budgetberedningen 2026.*”

Regionstyrelseförvaltningen uppfattar uppdraget som två delar där den ena delen innefattar att ta fram förslag på hur Region Gotland ska få ökad kraft i arbetet kring demokrati och dialog med särskilt fokus på lokalt boende, barn och unga.

En intern inventering av hur Region Gotlands verksamheter arbetar med olika demokrati och delaktighetsfrågor har gjorts och Regionstyrelseförvaltningen kan konstatera att det pågår många arbeten i de olika förvaltningarna. Samtliga förvaltningar arbetar med medborgardelaktighet på olika sätt. De pågående arbetena är beroende av att någon inom verksamheten har kunskap och/eller är intresserad av delaktighetsfrågor. Samtidigt som det finns en stor efterfrågan från både politik och Region Gotlands verksamheter att stärka arbetet kring medborgardelaktighet finns också ett identifierat glapp i stödet för detta.

Regionstyrelseförvaltningen har påbörjat ett arbete med att ta fram ett regionövergripande metodstöd; en gemensam verktygslåda med delaktighetsmetoder och modeller (utifrån Sveriges Kommuner och Regioners metod/modell). Metodstödet kommer bland annat att finnas tillgängligt på Region Gotlands intranät och representanter från kvalitetsnätverket och

medlemmar från verksamhetsutvecklarforum kommer att vara bärare för att sprida metodstödet inom sina förvaltningar.

Den andra delen av uppdraget består av att se över policyn för medborgardialog.

Region Gotland har en Policy för medborgardialog som antogs 2022. I policyn anges varje nämnd som ansvarig att policyn efterlevs samt att regionstyrelsen ansvarar för att det sker en systematisk och löpande utvärdering av processen, metoderna och de övergripande resultaten för att kunna utveckla arbetet med medborgardialog. Efter dialog med förvaltningarna har det framkommit att det råder en otydlighet i vem som beslutar i vilka frågor medborgardialog ska ske, om det är nämnd, styrelse eller fullmäktige. Regionstyrelseförvaltningen kan konstatera att det inte skett någon medborgardialog i Region Gotland sen policyn infördes.

Ärendebeskrivning

En intern inventering av hur Region Gotlands verksamheter arbetar med olika demokrati och delaktighetsfrågor har gjorts och Regionstyrelseförvaltningen (RSF) kan konstatera att det pågår många arbeten i förvaltningarna. Samtliga förvaltningar arbetar med medborgardelaktighet på olika sätt, men det finns inte någon gemensam struktur. De pågående arbetena är beroende av att någon inom verksamheten har kunskap och/eller är intresserad av delaktighetsfrågor. Samtidigt som det finns en stor efterfrågan från både politik och Region Gotlands verksamheter att stärka arbetet kring medborgardelaktighet finns också ett identifierat glapp i stödet för detta.

Regionstyrelseförvaltningen har påbörjat ett arbete med att ta fram ett regionövergripande metodstöd; en gemensam verktygslåda med delaktighetsmetoder och modeller (utifrån SKR). Oftast behövs olika metoder för att nå de målgrupper man vill engagera, det kan vara både fysiska möten och digitala kanaler. Det blir lättare att välja metod om man tar reda på hur de olika målgrupperna vill delta. Man väljer därför metod efter man tagit reda på målgruppens önskemål och utifrån interna förutsättningar (tid och resurser). Det är verksamheterna själva som tar reda på vilken metod som passar för aktuell målgrupp och genomför därefter delaktighetsdialogerna. Metodstödet kommer bland annat att finnas tillgängligt på Region Gotlands intranät och representanter från kvalitetnätverket och medlemmar från verksamhetsutvecklarforum kommer att vara bärare för att sprida metodstödet inom sina förvaltningar.

Exempel på metoder i verktygslådan är

Dialogcafé: En informell mötesform där deltagaren uppmuntras till att samtala och utbyta idéer med andra deltagare. Genom att rotera till bord med olika teman får man ta del av många tankar samt ge möjlighet att ge sina perspektiv på flera frågor. Samtalen leds av en moderator och metoden passar de som gillar att träffa folk och informella mötesformer.

Walk and talk: Metoden kan användas för en inbjuden utvald grupp om cirka 30 deltagare som på ett strukturerat sätt besöker aktuella platser. Syftet är att lösgöra kreativitet och få idéer från deltagarna i gruppen. Walk and talk används vanligtvis vid frågor som rör planärenden och boendeaspekter men kan också användas om man till exempel fått in synpunkter att man upplever en skolväg som otrygg, då kan man bjuda in skolelever som får visa var under sin skolväg som man upplever otrygghet. Det går också att genomföra walk and talk digitalt, via kartverktyg. Metoden passar de som gillar att vara utomhus och som gillar att tycka till om sin närmiljö.

Medborgarpanel: En medborgarpanel är oftast digital. Regionen skickar med jämna mellanrum ut olika frågor för att konsultera medborgare som anmält sig till panelen. Den digitala medborgarpanelen gör att medborgare kan ge sina svar och tankar oberoende av tid och rum. Metoden sker oftast via ett enkätverktyg men även via digitala kartor där svaret kopplats till en fysisk plats. Deltagare i en digital medborgarpanel kan också bjudas in till fysiska möten. Metoden passar de som inte har tid eller möjlighet att gå på fysiska möten men som ändå vill föra fram sin åsikt.

Gotlandsförslaget: Gotlandsförslaget har ett utifrån och in-perspektiv. Här kan frågeställaren fritt lämna vilket inom valfritt område på regionens hemsida så att förslaget är möjligt att läsa för alla. Gillar man förslaget kan man ge sitt stöd genom att rösta. Förslag som samlat in 50 röster tas sedan upp och beslutas i aktuell nämnd. Gotlandsförslag är en möjlighet för medborgare att föra fram sina idéer till utveckling till de förtroendevalda. Passar de som har konkreta förslag för utveckling och förändring. (Gotlandsförslaget infördes under hösten 2025.)

Hearings: Med hearing menas oftast ett möte där en panel med politiker för en dialog med en inbjuden expertpanel som kan också bestå av personer från berörda medborgare, ofta inför en större grupp besökare eller allmänhet. Deltagare får en bred belysning och kunskap om det ämne eller den fråga som hearingen avser och alla som vill kan ställa kompletterade frågor till varandra, Metoden passar de som vill fördjupa sina kunskaper i aktuella frågor och kunna prata direkt med förtroendevalda och experter.

Just nu pågår flera projekt med fokus på barn och unga som kommer att kunna ligga till grund för en särskild del av verktygslådan som kommer att ha utgångspunkt just barn och unga. Ett intressant projekt är Ungkulturråd som är ett pilotprojekt med ungdomar från Wisbygymnasiet som fungerar som ett ungdomsråd. Projektet vid en senare utvärdering skulle kunna ligga som grund för uppbyggnad av en intern struktur för ungdomsråd. I ett strukturerat ungdomsråd kan man ta in perspektiv från unga på ett enkelt sätt, en upparbetad struktur som unga ser fungerar gör att beslut som rör barn och unga kan förankras på ett bra sätt, det i sin tur kan leda till större tilltro till demokrati.

Ärendets andra del: *Vidare ska Policy för medborgardialog ses över för att få mer systematiska arbetssätt som leder till förändring för dem vi är till för.*

En levande dialog mellan förtroendevalda och medborgare är en förutsättning för en hållbar demokrati. Dialogen ger medborgare möjlighet att påverka och få insyn i regionpolitiken. Till skillnad för metoder kring medborgardelaktighet är medborgardialog de förtroendevaldas ansvar och verktyg, det är politiken som beslutar vilka frågor man ska ha en medborgardialog om. En medborgardialog ska alltid övervägas inför beslut om större förändringar. För att kunna genomföra en medborgardialog behöver man svara ja på frågorna:

- Är frågan påverkbar?
- Är de förtroendevalda påverkbara i frågan?

Övergripande målsättning med medborgardialog

- Öka de förtroendevaldas kunskaper om medborgarnas behov, värderingar och åsikter och bidra till bättre beslutsunderlag, vilket ingår som en integrerad del i regionens styrning och verksamhetsutveckling
- Öka medborgarnas kunskaper om och skapa förståelse för Region Gotlands verksamheter
- Uppnå en bättre samstämmighet mellan regionens utbud och medborgarnas behov
- Stärka demokratin genom att bygga förtroende mellan förtroendevalda och medborgare

Region Gotland har en policy för medborgardialog som antogs 2022. I policyn anges varje nämnd som ansvarig att policyn efterlevs och att regionstyrelsen ansvarar för att det sker en systematisk och löpande utvärdering av processen, metoderna och de övergripande resultaten för att kunna utveckla arbetet med medborgardialog. Efter dialog med förvaltningarna har det framkommit att det råder en otydlighet i vem som beslutar vilka frågor medborgardialog ska ske, om det är nämnd, styrelse eller fullmäktige. Regionstyrelseförvaltningen kan konstatera att det inte skett någon medborgardialog i Region Gotland sen policyn infördes.

Omvärldsspaning bland andra kommuner och regioner har gjorts, bland annat genomläsning av andra regioners policys, samtal och digitala möten med ansvariga tjänstepersoner. Gemensamma framgångsfaktorer som framkommit är:

- Medborgardialogen bör vara knuten till någon form av styrprocess, till exempel budgetprocessen eller planeringsprocessen. Man bör besluta inför varje år vilka medborgardialoger som bör ske.
- Ägandet av medborgardialog bör ligga hos regionfullmäktige eller regionstyrelsen för enkelheten av resursers skull.
- Det bör finnas en tjänsteperson inom regionen som har ett samordningsansvar och som är kopplingen mellan politik och förvaltningar. Denna har ansvaret att tillsammans med politiken ta fram

förslag på medborgardialoger, att planera genomföra och ta hand om resultatet.

- Det kan med fördel finnas en beredningsgrupp som ägaren av medborgardialog utser. Beredningens uppgift är inom sitt område
 - öka kunskapen om medborgarnas behov
 - verka för bättre kontakter mellan medborgare och förtroendevalda
 - avge rapport med analys av genomfört uppdrag till regionfullmäktige/regionstyrelse.

Bedömning

Regionstyrelseförvaltningen bedömer att uppdragets första del som handlar om medborgardelaktighet är under uppbyggnad och att de metoder som tas fram kommer att ge ökad kraft i arbetet med medborgardelaktighet.

Regionstyrelseförvaltningens förslag till regionstyrelsen är att godkänna informationen och att ärendet återrapporteras med status våren 2027.

Ansvarsfrågan kring medborgardialog bör utredas. Ska regionfullmäktige alternativt regionstyrelsen äga ansvaret för medborgardialog? Vidare behöver regionstyrelseförvaltningen utreda var medborgardialogsfrågan hör hemma inom förvaltningen.

Det finns ett äskande till budgetberedningen för en tjänst som samordnare med demokratifokus där bland annat medborgardialogsuppdraget kommer att kunna hamna. I tjänsten kan samordning med både förvaltningar och politik ligga, att projektera medborgardialog från start till mål samt att uppdatera policyn och ta fram regionövergripande riktlinjer och rutiner för medborgardialoger. Skulle inte budgetäskandet för tjänst prioriteras behöver regionstyrelseförvaltningen skapa förutsättningar för medborgardialogsarbetet inom redan befintliga tjänster. Av den anledningen föreslås att regiondirektören får i uppdrag att fortsätta utreda arbetet kring medborgardialog, inklusive uppdatering av Policy för medborgardialog.

Bedömning av konsekvenser inom nedanstående tvärperspektiv har gjorts

1. Rättslig grund/ rättsligt perspektiv

Bedömningen är att det är i enlighet med kommunallagens intention att ta tillvara på medborgarnas möjlighet till inflytande.

2. Ekonomiskt perspektiv

Ej aktuellt i detta skede.

3. Barnperspektiv

Kommuner och regioner ska säkerställa barns och ungas delaktighet i frågor som rör dem.

4. Jämställdhetsperspektiv

Bedömningen är att medborgardelaktighet och medborgardialog kan bidra till ökad jämställdhet genom att man ges likvärdiga möjligheter till inflytande i regionens beslutsprocesser.

5. Landsbygdssäkring/geografiskt perspektiv

Ej aktuellt.

6. Klimat och miljöperspektiv

Ej aktuellt.

Beslutsunderlag

Regionstyrelseförvaltningens tjänsteskrivelse 2025-04-19
Policy för medborgardialog RS 2022/623

Regionstyrelseförvaltningen

Stefan Hollmark
Regiondirektör

Roger Sundholm
Ekonomidirektör